

FRI – BLADET

Oktober 2005

Samarbetsblad för svenska friluftsmuseer

Redaktör: Karin Blent, Stiftelsen Skansen, Box 27807, 115 93 Stockholm, Tel. 084428148,

E-post: karin.blent@skansen.se

Layout: Inga-Lill Hellqvist

Bästa FRI-vänner!

Här kommer ett extra fylligt FRI-blad, med rapport från FRI-mötet på Fredriksdal och Cortina Langes reflektioner från europeiska friluftsmuseikonferensen i Finland.

Nytt är också bilderna som jag hoppas skall göra läsningen lite intressantare. Vore trevligt om vi kunde göra FRI-bladet till vår gemensamma informationsplats. Så, hör av er!

FRI-mötet 2005

drivs gentemot skolorna. Vill ni läsa mer om detta och verksamheten för övrigt på Fredriksdals museum så gå in på deras fina hemsida www.fredriksdal.helsingborg.se

Om husdjurens bevarande och friluftsmuseernas viktiga roll när det gäller att informera om dessa pratade Gustaf Larsson, Fredriksdal. Han ställde bl a frågan om hur vi bevarar djur som utvecklas naturligt och han betonade vikten av att arbeta långsiktigt och att berätta om lantrasernas fördelar.

Temat för året FRI-möte på Fredriksdal var "Bruka och bevara". Under två fantastiskt fina dagar bjöds vi på ett omväxlande och spännande program som behandlade odling, jordbruk och levande samlingar. Visningar, demonstrationer och prova-på-verksamhet ute varvades på ett perfekt sätt med föreläsningar och diskussioner inomhus. Stort tack Fredriksdal.

Äppelodling och potatisskörd är två teman som man arbetar med på Fredriksdal, där olika kompetenser samarbetar och man lägger stor vikt vid integreringen mellan natur och kultur.

Karin Helmer redogjorde för Fredriksdals pedagogiska visioner och ute på området fick vi också ta del av den verksamhet som be-

Eva Thörn redogjorde för CBM's arbete med att bevara, levandegöra och vidareföra det levande kulturarvet när det gäller det odlade materialet. Även hon framhöll friluftsmuseernas viktiga roll när det gäller att bevara och informera om kulturväxter i Sverige.

Om gamla bevarade sädeslag och olika mjölsorter samt ekologisk växtförädling berättade Hans Larsson, forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp. Vi fick också smaka på bröd bakat av mjöl från äldre sorters sädeslag. I Sverige finns ett nätverk som arbetar med marknadsföring av äldre kultursorter. Adressen till detta nätverk är www.allkorn.se

Rune Bengtsson, Alnarp, informerade om POM's insamling av träd och buskar, det sk. Träd och buskupporet, och gav oss samtidigt en intressant lektion i trädhistoria.

I oktober kommer del 2 av bokverket Etnobiologi i Sverige, Människan och floran. Boken presenterades av Håkan Tunón, forskare vid Centrum för biologisk mångfald i Uppsala. Sista delen, som har titeln Människan och djuren kommer 2007.

Årets diskussionsämne på FRI-mötet var insamlingspolicy för levande samlingar vid Sveriges friluftsmuseer. Efter intressanta samtal i grupper sammanfattade vi våra synpunkter och tankar. På frågan om vi kan ta på oss ett ansvar för att samla och bevara levande samlingar så var de flesta eniga om att vi gärna vill, men det är svårt och vi kan inte utan resursförstärkningar. Vi kan göra

mindre insatser, men framförallt så kan vi informera och vara en länk för vidarebefodran till det nationella insamlandet. Friluftsmuseerna har också en unik möjlighet att sprida kunskap om det levande kulturarvet, att berätta omlantrasernas kvalitéer och om gamla växters fördelar och nytta. Vi kan fungera som ett skyltfönster för SESAM och POM och vi kan förmedla adresser till olika föreningar m m som arbetar med bevarande eller information om det levande kulturarvet. När det gäller växter

kan också olika faddersystem vara ett sätt att arbeta för att få fler utanför museerna engagerade, liksom att bilda närverk för inventering, dokumentation och insamling. Som ett resultat av diskussionerna bestämdes att en arbetsgrupp skulle bildas för att arbeta med frågor som gäller policy för insamling, dokumentation och bevarande av levande samlingar. Fredriksdal fick till uppgift att bilda arbetsgruppen och att komma med rapport om ett år, med sammanställning över resurser, kunskaper och ambitionsnivåer på våra museer.

Protokollet från årsmötet och verksamhetsberättelsen för 2005 bifogas detta FRI-blad.

Association of European Open Air Museums möte i Finland 22-28 augusti

Årets möte behandlade tre teman:

- Friluftsmuseer och bevarande av det kulturella arvet,
- Friluftsmuseer och det moderna samhället och
- Friluftsmuseer som en del av landskapet.

Under det första temat kring bevarande berättade Stefan Baumeier från Westfalens museum i Detmold om moderna tekniker för skadedjursbekämpning. Frågan om hur mycket av ursprungsmaterialet vi kan rädda i samband med restaureringar av våra byggnader belystes från Den Gamle By. Andra ämnen som togs upp var bevarande in situ och hur man gör dessa miljöer tillgängliga för besökare.

Vikten av att vi på friluftsmuseerna måste komma närmre vår egen tid med de miljöer vi visar diskuterades. Från Holland tog man upp bekymren med att flera av våra museer växte fram i syfte att skapa en nationell identitet. Idag vill vi arbeta utifrån andra perspektiv och kunna belysa dagsaktuella frågor samt nå nya besöksgrupper.

Från Ryssland fick vi exempel på dokumentationer som gjorts i några levande byar med träbyggnader från 1500 talet. Ambitionen är att tillsammans med byarnas befolkning försöka förena ett bevarande av detta kulturarv i kombination med turism.

Under temat friluftsmuseet och det moderna samhället höll Sten Rentzog ett mycket bra inlägg med utgångspunkt från den omvärldspaning han ägnat sig åt inför skrivandet av sin handbok om Friluftsmuseer. Han kunde konstatera att antalet museibesökare nådde sin kulmen under 1980-talet och att det därefter rått en långsam trend av minskande besökssiffror. Han beskriver olika vägar för att motverka detta som t ex att närma oss vår egen tid, att ställa oss frågan: Vad vill vi berätta? och att anpassa oss

mer till besökarnas förväntningar. Vi måste dock först göra en riskanalys genom att t ex följa vad som nu händer på friluftsmuseerna i USA, som för oss under senare tid varit något av förebilder.

I USA redovisar man kraftigt minskande besökssiffror med minskade resurser som följd. Detta har lett till att man börjat göra förenklingar av historien och börjar omvandla museerna till "amusement parks". Kommer detta även att drabba oss eller ligger vi i Europa denna gång steget före?

Vi måste titta på orsakerna till dessa problem: Vi har gått från nationellt till globalt, från trygghet till arbetslöshet, vi måste anpassa oss till informationssamhällets olika uppmärksamhetsval och kraven på tempot i dessa, historia förlorar allt mer i intresse då det är nuet som är intressant. Men Sten betonade att det i allt detta finns möjligheter för de som har kapacitet att se framåt. Möjligheterna, menar han, ligger bl a i de multi-kulturella aktiviteterna.

Vad önskar sig då folk? Jo, en reträttplats för lugn och avkoppling, en plats för äventyr och upplevelser, en möjlighet till att möta och prata med andra medmänniskor, en möjlighet till social samhörighet över klassgränser för att få en tillhörighetskänsla, en möjlighet för gemensamma upplevelser för hela famil-

jen samt möjlighet för nykomlingar att få kunskap om den plats och den kultur man kommit till.

Sten menar att respekt för tidigare generationers levnadssätt är nyckeln till empati och förståelse för andra människor. Turism, en ekonomisk utvecklingsmöjlighet för en region. Vi bör sträva efter att unga människor ser sig som en länk mellan de före oss och de som kommer efter i motsats till den arrogans som följer med individualismen här och nu. Handens kunskap och den kreativitet som finns kopplad till det är viktig att föra vidare. Friluftsmuseet bör kunna utvecklas till en arena för alla skolans ämnen men då måste vi erbjuda skolan en möjlighet att själva nyttja museet. Pensionärerna är en viktig målgrupp. Framtidens friluftsmuseer måste göra sig nyttiga – vi måste ena oss kring vad ett friluftsmuseum är och skall vara.

Under temat Livs långt lärande inom museer gav Henrik Zipsane följande råd: Konstatera problemet och se då inte bara till museets interna problem utan till samhällets, för vilka museet kan vara en resurs i lösningen, formulera det och ta fram förslag på lösningar.

Under det sista temat handlade inläggen mer om omvandling av t ex industrilokaler till museer och annan kulturell verksamhet samt om museet kan spela en roll för miljön utanför museet.

Föreläsningarna varvades med besök på olika museer. I Helsingfors besökte vi fri-

luftsmuseet Seurasaari som ligger på Fölisön. Museet grundades 1909 av Axel Olai Heikel och visar byggnader typiska för de olika landskapen i Finland. Byggnaderna ger en bild av byggnads- och boendekultur från 1600-talet till 1900-talet.

På vägen till Tammerfors besökte vi Visavuori där skulptören Emil Wikströms hem har bevarats som ett museum över hans liv och arbete. besöksiffror. Han beskriver olika vägar för att motverka detta som t ex att närma oss vår egen tid, att ställa oss frågan: Vad vill vi berätta? och att anpassa oss mer till besökarnas förväntningar.

Vi måste dock först göra en riskanalys genom att t ex följa vad som nu händer på friluftsmuseerna i USA, som för oss under se

nare tid varit något av förebilder. I USA redovisar man kraftigt minskande besöksiffror med minskade resurser som följd. Detta har lett till att man börjat göra förenklingar av historien och börjar omvandla museerna till "amusement parks". Kommer detta även att drabba oss eller ligger vi i Europa denna gång steget före?

Vi måste titta på orsakerna till dessa problem: Vi har gått från nationellt till globalt, från trygghet till arbetslöshet, vi måste an

passa oss till informationssamhällets olika uppmärksamhetsval och kraven på tempot i dessa, historia förlorar allt mer i intresse då det är nuet som är intressant. Men Sten betonade att det i allt detta finns möjligheter för de som har kapacitet att se framåt. Möjligheterna, menar han, ligger bl a i de multi-kulturella aktiviteterna. Vad önskar sig då folk? Jo, en reträttplats för lugn och avkoppling, en plats för äventyr och upplevelser, en möjlighet till att möta och prata med andra medmänniskor, en möjlighet till social sam-

hörighet över klassgränser för att få en tillhörighetskänsla, en möjlighet för gemensamma upplevelser för hela familjen samt möjlighet för nykomlingar att få kunskap om den plats och den kultur man kommit till.

Sten menar att respekt för tidigare generationers levnadssätt är nyckeln till empati och förståelse för andra människor. Turism, en ekonomisk utvecklingsmöjlighet för en region. Vi bör sträva efter att unga människor ser sig som en länk mellan de före oss och de som kommer efter i motsats till den arrogans som följer med individualismen här och nu. Handens kunskap och den kreativitet som finns kopplad till det är viktigt att föra vidare. Friluftsmuseet bör kunna utvecklas till en arena för alla skolans ämnen men då måste vi erbjuda skolan en möjlighet att själva nyttja museet. Pensionärerna är en

viktig målgrupp. Framtidens friluftsmuseer måste göra sig nyttiga – vi måste ena oss kring vad ett friluftsmuseum är och skall vara.

Under temat Livs långt lärande inom museer gav Henrik Zippasane följande råd: Konstatera problemet och se då inte bara till museets interna problem utan till samhällets, för vilka museet kan vara en resurs i lösningen, formulera det och ta fram förslag på lösningar.

Under det sista temat handlade inläggen mer om omvandling av t ex industrilokaler till museer och annan kulturell verksamhet samt om museet kan spela en roll för miljön utanför museet.

Föreläsningarna varvades med besök på olika museer. I Helsingfors besökte vi friluftsmuseet Seurasaari som ligger på Fölisön. Museet grundades 1909 av Axel Olai Heikel och visar byggnader typiska för de olika landskapen i Finland. Byggnaderna ger en bild av byggnads- och boendekultur från 1600-talet till 1900-talet.

På vägen till Tammerfors besökte vi Visavuori där skulptören Emil Wikströms hem har bevarats som ett museum över hans liv och arbete.

I Tammerfors pågår en omvandling från industristad till kulturstad. Många av de gamla industribyggnaderna kan bevaras genom att de får ett nytt innehåll. Vi besökte tre museer varav två fortfarande är under uppbyggnad. Museerna hade karaktären av kulturella samlingsplatser med café och restaurang. Utställningar som vi såg var t ex en utställning om den lokala tidningens utveckling genom tiderna, en om telehistorisk utveckling, en skoutställning och en mycket spännande fotoutställning om organisk arkitektur.

Amuri är ett museum in situ. Museet är inhyst i ett bevarat kvarter med arbetarbostäder i Tampere. Museet öppnade för publik 1975 och visar arbetarbostäder från 1880 – 1973.

Amuri är ett mycket sevärt friluftsmuseum. För varje bostad finns en historia. Miljöerna är täta med föremål och detaljer som får besökaren att känna det som om man kliver in i någon annan människas liv i en annan tid. Det faktum att boendemiljöerna visar olika tider gör att man i sitt inre kan göra en tidsresa. Sättet man genomfört detta är mycket pedagogiskt och genomtänkt. Gårdsmiljöerna erbjuder ytterligare kvaliteter till museet och personalens trevliga och kunniga bemötande förhöjde dessutom upplevelsen.

På vägen till Åbo besökte vi en större hembygdsgård, Yli-Kirra som drevs med ett stort lokalt engagemang. Vi fick bevista en av föreningen arrangerad hantverksdag. De positiva intrycken från besöket var många. Bygdens stora engagemang för sin lokalhistoria var slående. Här deltog gammal som ung, man som kvinna. I och i anslutning till byggnaderna visades det kvinnliga hantverket och ute på området var det stor aktivitet med demonstrationer av olika jordbruksmaskiner och andra på gården vanliga sysslor. I den intilliggande skogen fick vi framställningen av trätjära beskriven för oss samt vikten av näringen för försörjningen. Föreningen hade dessutom iordningställt ett antal olika jaktfällor för björn, räv, ekorre, fåglar osv. Trots att ingen av oss förstod finska behövdes nästan ingen tolk för att förstå de jakthistorier vår guide berättade för oss samtidigt som han förevisade fällornas konstruktion.

På vägen till Åbo besökte vi även Rauma stad som är en av 6 medeltida städer i Finland. Stadens gamla del är mycket stor och består av träbyggnader från 1700 – 1800-talen. Den gamla staden är upptagen på Unesco's världsarvslista.

I Åbo ligger Luastarinmäki hantverksmuseum i 18 bevarade kvarter. Byggnaderna är från sekelskiftet 1700/1800. De första tankarna på att bevara denna gamla del av staden kom 1908 men det var först under 1930-talet som tankarna om ett hantverksmuseum kom fram och museet blev verklighet. 1940 öppnades museet och visar framförallt verkstäder för olika hantverk. Som Skansenmedarbetare ser man många likheter med Skansens stadskvarter som iordningställdes i samma tidsanda. Liksom på Skansen är hantverkarna organiserade i skrän inom ramen för museets borgerskap. Under vissa hantverksveckor befolkas verkstäderna med hantverkare. Liksom i Amuri finns här många trovärdiga och fantastiska gårdsmiljöer. Personalens bemötande och kunnande hade en hög nivå.

Vi var åtta personer från Sverige som deltog, från Skansen, Jamtli, Kulturen, Gamla Linköping och Vallby.

Holland har utsetts till värd för nästa konferens 2007.

Cortina Lange, Skansen

Nästa FRI-möte

Nästa FRI-mötet kommer att vara på Murberget i Härnösand.

Bästa hälsningar Karin Blent

Slutkonferens i Jamtlis Nationella uppdrag!

Vi vill påminna om att boka in den **9 och 10 februari 2006** för det Nationella uppdragets slutkonferens på Jamtli. Konferensen pågår i två dagar. Den första dagen behandlar några av experimenten från 2005 om den fysiska miljön på friluftsmuseet, här tänkt som djur, odling, bebyggelse och hantverk. Dag 2 blir en seminariedag om friluftsmuseet ur olika perspektiv med inbjudna föredragshållare och paneldiskussion. Vi återkommer inom kort med programmet.

Välkomna!

Carin Andersson och Marianne Strandin, projektledare Nationella uppdraget 2005.

JÄMTLANDS LÄNS MUSEUM

